

LAKÁSMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS.

ÍRTA: MARGITAY ERNŐ.

Hosszú idő után, új hajlékban rendezte kiállítását az Iparművészeti Társulat. Ehhez az új helyhez szoknia kellett a tervezőknek, a közönségnek egyaránt. Tizenöt esztendeig a Múzeum üvegcsarnokában és oldalfolyosóin mutatta be a Társulat a magyar iparművészet termésének minden szépségét. Akik a lelkünkön viseltük a haladást, nagy gyönyörűséggel szemléltük a becsületes munka, a küzdés eredményét. Most a Technológiai Iparmúzeum vendégei a művészek, az iparosok, a közönség.

Amikor intézmények, egyesületek a sors forgandóságánál fogva kénytelenek egyidőre vagy beszüntetni az intenzívebb munkát, vagy hallgatniok kell, annak rendesen a cél, a művészet vállalja a kárát. Ennek a kiállításnak a megtekintésénél ez az első kérdés.

A felelet rövid. Még ez az egész világon szokatlanul mostoha állapot sem ártott iparművészetünknek. Sőt a hallgatás ideje alatt egyes irányokban olyan fellendülés látszik, aminek örülnünk kell. Az apró használati tárgyak, szobadíszek egész tömege arról beszél, hogy magyar emberek szívéhez nagyon közel férközött a szépség szeretete...

A kiállítást Fehérkúti Bálint rendezte. Azok közé a művészek közé tartozik, akik akarva se tudnák elrejtetni tektonikus tudásukat. Akik tisztában vannak az anyaggal, s a belőlük kihozható hatással. Ezért van az, hogy az aránylag rideg helyiségnek valami meleg hangulata csapja meg a szemlélőt. Az előcsarnokban a „Pittur Mozaik“ társaság díszit, Majoros Károly tűzben zománcolt kavicsmozaikjait látjuk, akinek elsőrangú üvegképei interiőrök harmóniáját is emelik. Az előcsarnok keresztfolyosóján pedig Krausz Károly és Józsefnek finom színhatású, kitűnően megoldott fonott karszéke az, ami megállítja az embert.

A Társulat kiállításának előre megállapított célja az volt, hogy a lehetőség határain belül minden vagyoni állásnak megfelelő lakást mutasson be. Ezért egy ötszobás, egy háromszobás, egy kétszobás, azután egy legénylakás került bemutatásra. Valamennyi felhasználta ennél a versenynél a segítő művészetek minden fogását.

Az ötszobás lakásnak sok a tervezője. Talán ez az oka, hogy nem egységes a hatása. Vass Béla monumentalitásra törekvő, kissé kőszerű ebédlőteremmel és egy igénytelen dohányzófülkével vonult ki, amelynek tözsomszédságában Meller Dezsőnek a fogadószobája van. Biedermayeres hangulat, csupa szín és puhaság ez a hely. Maga a faanyag is szerencsés. A topolyának csodaszép rajza, amit a nagyanyaink idejéből ismerünk, a szimpátiánkat csak növeli. Az itt-ott jelentkező konstruktív hibákat is elnézzük a beszélgető-sarok intimitásáért, amelyet a Lesznai Anna párnái emelnek. Ebben a szobában az az érzésünk támad, hogy emberek élnek benne... Majd egy férfitdolgozó következik, amelynek a legszerencsésebb darabja az iratszekrény és az íróasztal. Ezeknek egységes, zárt a hatása. Szerkezetileg mind a kettő elsőrangúan megoldott. Ennek a helyiségnek Meyer Antal a tervezője. A női nappali szoba, amely a Vas Ferenc tervei után készült, megfelel a céljának. Elrendezésében sok ügyesség van, s a kivitele tökéletes. A munkának ezt a jóságát látjuk Lakatos Arturnak hálószobájában is. A végső konzekvenciát talán úgy vonhatnánk le a gazdagok lakásának kritikájánál, hogy ugyanegy ember lakását csak egységesen lehet berendeznünk. Nem rideg egyenruhát értek ez alatt az egység alatt, de az egyéniségnek a változatosság közepette is megnyilvánuló vezető izlését. Most különböző művészek különböző felfogása csöndes küzdelmet folytat, amelyet sokan megéreznek, s amelyet az iparosok névszerint fel nem sorolható serege, feladatuk kitűnő megoldásával se enyhíthetett. A tétellem igazsága mellett bizonyít a kiállítás többi része.

A háromszobás lakásnak Nemes Ödön, Mérő Jenő és Skuteczky Sándor a megteremtői. Valamennyien egymás kezére dolgoztak. Még a faanyagban is vigyáztak arra,

hogy lehetőleg egyöntetű legyen az interiőrök hatása. És ez sikerült. Az érzésünk az, hogy itt lakni lehet, és figyelmen kívül hagyva néhány megoldatlan kérdést, az egésznek nyugodt a képe. Ehhez a lakáshoz konyha és előszoba is csatlakozik. A tervezők sem az ebédlőnél, sem a nappali vagy dolgozószobánál nem ígértek olyat, amit teljesíteni ne tudtak volna. Ez a hely a polgárság lakóhelye. Kevés dísz, semmi cifraság, jó anyag . . . Egyéb nem is kell. Azon pedig régen túl vagyunk, hogy bántó hibák zavarják a nézőt.

A legsikerültebb, művészi szempontból a legjobb, izlésben a legelőkelőbb Thoroczkai-Vigand Edének a kétszobás lakása, amihez előszobát és konyhát is csatolt a művész. Ennél a lakásnál mindenki gyönyörködik a Vigand művészi erejében. Egy ember, aki egyszerűen hátat fordít a fővárosnak, nem törődik senkivel és semmivel. Megy a maga útján, úgy, ahogy éppen ő látja jónak. Sokat gáncsolták művészetbeli álláspontja miatt, de sohase vette tudomásul. Ellenben Erdély hegyei között óriásit fejlődött. Ebben a fejlődésben nem váltott egyoldaluvá. Figyelt mindenre. S a fejlődésnek és figyelemnek eredménye ez a kétszobás teljes lakás. Ugy hat, mint a piktúra ez a két interiőr. Színben, vonalban kitűnően összehangolta a tervezőjük. A világításnak fogásai, a függönyök, az üvegfestmények, a falak színe, itt-ott néhány edény és varrottas, pár cserép virág, mind a Vigand célját szolgálják. A belső architektúra is az övé. Röviden: teljes harmónia. És újra nyugodt vonalak, ahol a fa beszél, mert ornemens mentől kevesebb van rajta. A lakószobán a faragókés primitívnek látszó metszése és a bazsarózsa rendkívül finoman megkomponált, áttört bokrétaja. A hálószobán néhány puha hullámvonal és kivágás. Vigandnak itt minden erénye érvényesül. Telivér művészetet látunk, amelynek apró hibáiért cserébe annyi szépséget kapunk, hogy nem vevődnek észre. Amellett potom olcsó az egész berendezés, tehát szociális szempontból is eléri a célját. Művészi lakást 2200 koronáért eddig nem kaphatott a közönség. Ez magában véve is óriási érdem.

A Vigand környezetébe illesztődött bele egy fürdőszoba-berendezés, amelynek inkább az ötszobás lakás kapcsán volna helye. Hehlein Istvántól való a felszerelés, a bútorait pedig Deutsch Imre tervezte, aki az Iparművészeti Iskola lakásberendező osztályának a növendéke.

A családok lakóhelyéhez csatlakozik a legényember lakása is. Fehérkúti Bálint nem először foglalkozik ezzel a problémával. Célja az volt, hogy jobb vagyoni viszonyok között, egyedül élő embernek teremtsen művészi környezetet. Ezért egy előszoba kapcsán olyan dolgozószobát tervezett, amelynek fülkéjében szekrények és kerevethatású ágy foglalnak helyet. Az előszobája fehérre mázolt puhafa. Ebből nyílik a feketére pácolt tölgyfa dolgozó, amelynek szoborállványai és szövetbehuszatának színe átmenetet teremtenek a hálófülke topolyafájának aranybarna színéhez. Átgondolt interiőrök ezek. A dolgozó magyarsága és a fülke biedermeier-hangulata a lehetőségig együvé simulnak. Mocsai József — az asztalosa — felülmulta önmagát. Amit a kivitel szépsége elérhetett, azt elérte. És nézvéen szeretettel végzett munkájának művészi tökéletességét, úgy érezzük, hogy a külföldön se lehet sehol megértőbb, anyagát tökéletesebben megmunkáló, gondolkodó segitőtársa a művészeknek, mint Mocsai, aki a faanyagban is csak a legjobbat, a legszebbet adja. Ezért iparos létére is művész. A kiállítás üvegszekrényeiben, a folyosókon és a falakon meglepetésszerű dolgokat látunk. Ilyen jóleső érzés fogja el az embert, ha a Kürthy György és Vizváry Mariska igazi művészetet lehelő, finom színhatású selyembatikjai előtt állunk meg. Ha a Tull Viktor börmunkáit szemléljük, ha a Szügyi Elemér és Korponay Leszay Margit meg Walleszné Gyenes Gitta himzéseit vizsgáljuk. A Magyar Ezüstárúgyár részvénytársaság tökéletes kivitelében élvezzük a Kós Károly ékköves virág- és gyümölcstartójának szépségét, Wilfinger Bélának öntésében megjelenő Szász-féle bronzszobrot, az Atlétát. Reményi Gyula súlydobóját. Tehát elsősorban azok munkásságának az eredményét, akik új harcosai az iparművészetnek. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a gödöllőiek, Lesznai Anna, a Képzőművészeti Főiskola iparművészeti műtermének hölgyei, Márton Imre, Rauscher Lujza, Benczúr Béláné, Szécsenné és Nagy Ida, Kopits János, a többi

művészek és iparosok tömege nem a legjobb munkáival szerepelne ezen a helyen. Am őket már ismerjük és működésüket úgyszólván évről évre méltattuk.

Utoljára hagytam a székesfővárosi iparrajziskola szőnyegeit, amelyek technikában, tervben és színben művésziek, s a magyar népművészetnek számtalan, szépségekkel átítatott természet, amelyek századok óta diadalmasan tartják a színvonalukat ott, ahol mecénások nem rongthattak rajtuk.

STÍLUS-SZOMJUSÁG.

(BÉCSI LEVÉL.)

ÍRTA: NÁDAI PÁL.

A biedermeier nem halt meg. A biedermeier még csak nem is alszik. És az empire is él, legalább is az asztallábakban. És a rokokó is lélegzik még és virágokat hint finom selyemszövetekre és romantikus ellágyulást himzések, porcellánok és legyezők világába. Egy kor sem némult még el egészen Bécsben. Minddel találkozunk lépten-nyomon, nemcsak az óváros halálra ítélt házai közt és nemcsak a múzeumi vitrinák reszkető üvegei mögött. Hanem mindenütt, ahova belépünk blazírtan és felfrissülünk, miután stílust szűr-csöltünk egy-két órahosszat. A kávéházban, amelyikben falfestés és lámpaernyők és keskeny kanapék és meghitt ablakfülkék hirdetik a harmincas éveket. És a kabaréban, ahol minden Willette és Forain után liheg. A színházban, ahol a hajdani bástya francia emigránsai trombitálnak Schnitzler darabjában és a Rózsagavallér vidám, krinolinós könnyűsége lebeg az Opera deszkáin. És a kirakatban, ahol az email és a bronz káprázat el és a családi körben, ahol vasárnap délután Schubertet játszanak és talán még most is Werther-regényeket olvasnak az emberek. Nincsen ma a kontinensen város, mely mohóbban kapna régi és új stílusokon, mint Bécs. Nincsen hely, amelyben az iparművészet annyi reminiscenciával, annyi érzékenységgel és annyi hagyomány-áhitattal volna átítatva. Még az újak is: csak finom, leszűrt formaimádók. Régi melódiák reszketnek bennük tovább. S azért előbb fog kivirágozni Amerikában valamiféle mammuth-stílus vagy Berlinben az árúház-stílus, mint egy új bécsi stílus. A művészet itt túlságosan szenzibilis ahhoz, a levegő nagyon is illatpárás, az emberek kelleténél sápadtabbak, hogysen belemarkoljanak valami egészen újba. Az ilyen tartózkodásban mindig van valami finom és gyöngéd vonás, valami előkelő dilettantizmus. De stíluscsinálás: az egészen más. Ahhoz öserő kell, szilajság, felfordítása előítéleteknek és sok, sok fanatizmus. És akik stílusokat keresnek, azok legnehezebben találják meg a stílust...

Ezek az érzések újra és újra erőt vesznek az emberen, mialatt az Österreichisches Museum most megnyílt iparművészeti kiállítását nézegeti. Talán innét van, hogy ez az egész kiállítás még most is: a nyugtalanság, az izgalmas keresés, a diszharmóniátlanság akkordjaiban csap össze. A néző egy nagyon színes, nagyon illatos és kavargó életbe lép be és azután keres. Mit? Maga sem tudja. Egy meghitt helyet, egy nyugodalmas, komoly termet, valamit, amiben egységes ritmus van és amiben visszatükrözve megtalálhatná önmagát. De csak nyugtalanságot talál. Ennek egyébiránt a térkitöltésben is lehetne az okát keresni. Mert itt is az az eset állott elő, amely nálunk nehezedik az iparművészetre: az utolsó évek alkotókedve egyre erősebb lett, az izlés egyre népszerűbb, de a helyiségek egyre szűkebbek. A régi múzeum mellé egy új üvegcsarnokos épület került két év előtt, de az új és a régi együttvéve is kevés és már a nyár elején vissza kellett utasítani a jelentkezők legtöbbszörét. Talán a térkitöltés és a beosztás — Witzmann tanár végezte az idén — sem eléggé átgondolt és gazdaságos, vagy a késéssel járó kapkodás izgalma az oka, elég az hozzá, hogy a kiállítás nem ad egy olyan vedutát, amelyen kellemsen